

מעלת התפילה בציבור

ליעד שטראוס שיעור ב'

הקדמה

כותב השולחן ערוך (אורח חיים צ, ט): "ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הצבור", ובמשנה ברורה (שם כח): "עם הצבור - מפני שאין הקב"ה מואס בתפילת הצבור. ואפילו היה בהם חוטאים לא ימנע מלהתפלל עמם". מקורו של המשנה ברורה בגמרא במסכת ברכות (ח' ע"א):

מנין שאין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים... אמר הקב"ה: כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם.

מקור החיוב להתפלל במניין, לומד הרב משה פיינשטיין (אגרות משה אורח חיים ב, כז) מהחיוב לילך מרחק רב כדי להתפלל במניין:

הנה להתפלל בעשרה הוא חיוב מצוה על האדם ולא רק הדור ומעלה בעלמא דהא לפרש"י פסחים דף מ"ו וחולין דף קכ"ב מחוייב לילך עד ד' מילין כשהוא לפניו בהולך בדרך אף שטוב לפניו יותר ללון כאן, וגם מחוייב לחזור לאחוריו עד מיל ונפסק כן בש"ע סימן צ' סעיף ט"ז... על כל פנים כיון שחזינן שצריך לטרוח הרבה מוכרחין לומר שהוא חיוב מצוה על האדם להתפלל בעשרה, ומה שלא חיבו אף לטרוח טובא הוא משום דאף במצוות עשה דאורייתא איכא שיעורים... ואין לדייק מלשון ישתדל אדם להתפלל בביהכ"נ עם הצבור... לומר שהוא רק מעלה בעלמא, דגם על חיוב שייך לשון זה...

מדוע ההלכה מחייבת אותנו להתפלל במניין? מדוע אדם המרגיש שתפילת יחיד נוחה לו והוא מכוון בה יותר, משום שהוא מתפלל בקצב שלו, בנחת, בזמן שנוח לו (כמובן בהתחשב בזמני קריאת שמע ותפילה), חייב להתפלל במניין, שבו לפעמים הוא מרגיש שהוא "במרוץ" אחרי שליח הציבור, שהוא חייב להספיק להגיע יחד עם הציבור ל'ישתבח' ולהתפלל תפילת העמידה עם כל הציבור (וממילא לדלג על רוב פסוקי דזמרה)? יציאה לבית הכנסת עלולה להביא את האדם לעבירות חמורות, וכמו שכותב הגר"א באגרתו:

ועיקר הגדר בבדידות, שלא תצא חס ושלום מפתח ביתך חוצה, ואף בבית הכנסת תקצר מאד ותצא. ויותר טוב להתפלל בבית, כי בבית הכנסת אי אפשר להינצל

מקנאה, ולשמוע דברים בטלים ולשון הרע. ונענשין על זה... וכל שכן בשבת ויום טוב שמתאספין לדבר, יותר טוב שלא תתפלל כלל.

בזמן סגרי הקורונה, אסרה המדינה התקהלויות, ורבים הוכרחו להתפלל ביחידות. רבים התפללו בביתם בנחת, בקצב שלהם, באורך המתאים להם ובכוונה רבה הרבה יותר מהתפילה בציבור. אולי אף הרגישו חיבור יותר גדול לתפילה מאשר בציבור, ומתוך כך יש לברר מדוע ישנו חיוב להתפלל בצבור, וכמו שכתב הרב משה פיינשטיין (שם ג, טז):

בדבר אחד שמרגיש שכשמתפלל ביחידות מכוין את לבו יותר לשמים מבשעה שמתפלל עם הצבור איך יעשה, אם תפלה בצבור עדיף או ביותר כוונה עדיף, הנכון לעניות דעתי דאם כוונה המוכרחת לצאת יש לו גם כשמתפלל בצבור, יותר טוב שיתפלל עם הצבור אף שיחסר לו כוונה הרצויה ביותר, דתפלת צבור הוא חיוב להשתדל בזה וצריך לילך עד מיל להתפלל בעשרה.

תפילה בציבור היא תפילה בהשתתפות השכינה

תועלת פשוטה של התפילה בציבור היא שמדובר בתפילה יחד עם השכינה. כך אומרת הגמרא בברכות (ו' ע"א):

אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק... ומנין **לעשרה שמתפללין**? ששכינה עמהם שנאמר אלקים נצב בעדת אל.

תפילה ביחידות, עם כל כוונותיה, אינה תפילה בנוכחות השכינה. משל להבדל בין אדם השולח לחברו שנמצא בחו"ל מכתב בקשות, לבין אדם הפוגש את חברו פנים בפנים. נוכחות השכינה בעשרה מישראל מופיע במקומות רבים לא רק לגבי התפילה, לדוגמה במשנה באבות (פ"ג מ"ו): "רבי חלפתא איש כפר חנניה אומר עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם שנאמר אלקים נצב בעדת אל", והגדיל בעל התניא (אגרת הקודש כג) באומרו שהשכינה שורה בעשרה אפילו אם אינם עוסקים בקדושה כלל:

כמו ששמעתי מרבתי כי אילו נמצא מלאך אחד עומד במעמד עשרה מישראל ביחד אף שאינם מדברים בדברי תורה תפול עליו אימתה ופחד בלי גבול ותכלית משכינתא דשריא עליהו עד שהיה מתבטל ממציאיותו לגמרי.

¹ המקור למנין שהוא בעשרה מהגמרא (מגילה כ"ג ע"ב): "מנא הני מילי אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן דאמר קרא ונקדשתי בתוך בני ישראל כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה מאי משמע דתני ר' חייא אתיא תוך תוך, כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתוב התם הבדלו מתוך העדה, דכתיב התם עד מתי לעדה הרעה הזאת מה להלן עשרה אף כאן עשרה".

שיטת הכוזרי: תפילת היחיד עלולה לא להתקבל היות ועלולה להזיק לאחר

גם הכוזרי (ג, יז-יט) שואל את החבר את שאלתנו:

כי התפלה הנענית אינה כי אם לקהל או בקהל, או לאחד שיהיה במקום קהל, והוא נעדר בזמננו זה.

אמר הכוזרי ולמה זה, הלא שיתיחד האדם יותר טוב ותהיה נפשו זכה ומחשבתו פנויה יותר.

אמר החבר **אבל היתרון לקהל מכמה פנים**. מהם כי הקהל אינם מתפללים במה שיש הפסד ליחיד, והיחיד אפשר שיתפלל במה שיש בו הפסד ליחידים אחרים, ואפשר שיש ביחידים ההם מי שיתפלל במה שיש בו הפסדו, **ומתנאי התפלה הנענית שתהיה במה שיועיל העולם ולא יזיקהו בשום פנים**.

תשובת ריה"ל היא שכדי שהתפילה תתקבל היא חייבת להיות מועילה לעולם ולא מזיקה בשום פנים, ואם יתפלל ביחיד עלול הוא להתפלל על משהו שיזיק את חברו וממילא לא תתקבל תפילתו. לדוגמא היוצא לדרך עלול להתפלל שלא ירד גשם בעוד שחברו החקלאי הצריך לגשם ינוק.

וצריך עיון כי גם המתפלל בציבור עלול להתפלל בבלי דעת על מה שיזיק את חברו שמתפלל לידו, וכן להיפך - המתפלל ביחידות בנוסח שקבעו חכמנו במשך הדורות לא יזיק את חברו מכיוון שהנוסח אחיד וקבוע.

שיטה שנייה של הכוזרי: "מעט הוא שתשלם תפלה ליחיד מבלי שגגה ופשיעה"

הכוזרי (שם) מביא תשובה נוספת:

ומהם שמעט הוא שתשלם תפלה ליחיד מבלי שגגה ופשיעה. וכן קבעו לנו שיתפלל היחיד תפלת הצבור, ושתהיה תפלתו בצבור בעוד שיוכל לא פחות מעשרה, **כדי שישלים קצתם מה שיחסר בקצתם בשגגה או בפשיעה, ויסתדר מהכל תפלה שלמה בכונה זכה**, ותחול הברכה על הכל ויגיע לכל אחד מהיחידים חלקו ממנה. כי הענין האלהי כמטר מרוה ארץ מהארצות כשתהיה הארץ כלה ראויה לו, ואפשר שיכלול בה מי שאינו ראוי לו מהיחידים ויצלחו בעבור הרוב, ובהפוך זה שימנע המטר מארץ מהארצות מפני הארץ כלה אינה ראויה לו, ואפשר שיכלול בה יחידים היו ראויים לו ונמנע מהם בעבור הרוב. אלה דיניו יתברך העולמיים, ואצלו יתברך הגמול ליחידים ההם בעולם הבא, ועוד שבעולם הזה יתן להם

תמורה טובה ויטיב להם בקצת טובה יהיו בה נכרים משכניהם, אך מעט שינצלו מהעונש הכולל הצלה גמורה ומשל מי שהתפלל לצורך עצמו, במשל מי שהשתדל לחזק את ביתו לבדו ולא רצה להכנס עם אנשי המדינה בהעזרם על חזק חומותם, הוא מוציא הרבה ועומד על הסכנה, ואשר יכנס במה שנכנסים בו הצבור מוציא מעט ועומד בבטחה, כי מה שמקצר ממנו אחד משלימו אחר, ותקום המדינה בתכלית מה שיש ביכולת, ויהיו אנשיה מגיעים כלם אל ברכתה בהוצאה מועטת עם הדין וההסכמה.

ריה"ל מסביר שמציבור המתפלל יחד תצא תפילה שלמה. לדוגמא אדם אחד כיוון בברכת "רפאנו" אך "חלם" בברכת "בונה ירושלים". לו היה מתפלל ביחידות תפילתו היתה חסרה, אך בציבור תפילת האחרים תשלים את חסרון תפילתו "ויסתדר מהכל תפלה שלמה בכונה זכה", ובזכות התקבלות תפילת הרבים גם מי שאינו ראוי או שלא כיוון יזכה לשפע ברכה.

שיטת הזוהר הקדוש: הקב"ה מדקדק מאד בתפילת היחיד

עדיפות התפילה בציבור היא בגלל שהקב"ה מדקדק ובודק את תפילת היחיד - האם האדם המתפלל הוא בעל זכויות או בעל עוונות, בעוד שאת התפילה בציבור מקבל בלי לבדקה כלל. וכך מובא בזוהר (ויחי רלד, א):

אלא כל צלותין דעלמא - צלותין, וצלותא דיחיד לא עאל קמי מלכא קדישא אלא בחילא תקיפא, דעד לא עאלת ההיא צלותא לאתעטרא בדוכתה אשגח בה קודשא בריך הוא ואסתכי בה ואסתכי בחובוי ובזכותיה דההוא ב"נ, מה דלא עביד כן בצלותא דסגיאין, דצלותא דסגיאין כמה אינון צלותין דלא מן זכאין אינון, ועאלין כלהו קמי קודשא בריך הוא ולא אשגח בחובייהו... [בתפילת היחיד] מהפך ואסתכי בה (בזכותיה) ואסתכי בה במה רעותא אתעביד ומאן ההוא ב"נ דצלי צלותא דא ומאן אינון עובדוי, בג"כ ליבעי ליה לב"נ דלצלי צלותא בצבורא, מאי טעמא בגין דלא בזה את תפלתם אף על גב דלאו כלהו בכוונה ורעותא דלבא

תרגום והסבר הזוהר: אלא כל תפילות העולם הן תפילות [כלומר מתקבלות], אבל תפילת יחיד אינה נכנסת לפני המלך הקדוש אלא בכוח חזק, כי לפני שהתפילה עולה לקב"ה להתעטר במקומה, משגיח בה הקב"ה ומסתכל בה, ומסתכל בעוונותיו ובזכויותיו של האדם ההוא, מה שאינו עושה כן בתפילת הרבים וכו'. לפיכך [בתפילת היחיד] מעיין בתפילה ומסתכל בה, ומסתכל באיזה רצון נעשה, ומי הוא האדם שהתפלל תפילה זו, ומה הם מעשיו. לפיכך צריך האדם שיתפלל תפילתו בציבור.

וכן בזוהר פקודי (רמה, ב) :

ההוא ממנא קדישא דקיימא על ההוא פתחא כל אינון צלותין דבקעי אוירין ורקיעין למיעאל קמי מלכא, אי צלותא דסגיאין אינון, פתח פתחא ואעיל ההוא צלותא עד דאתעבידו כל צלותין דעלמא עטרא ברישא דצדיק חי עלמין כמה דאוקמוה, ואי צלותא דיחיד סלקא עד דמטי לפתחא דהיכלא דא דהאי ממנא קיימא ביה, אי יאה ההיא צלותא לאעלא קמי מלכא קדישא מיד פתח פתחא ואעיל לה, ואי לא יאה דחי לה לבר ונחתא ואתשטיא בעלמא וקיימא גו רקיעא תתאה ...

תרגום והסבר הזוהר : אותו ממונה קדוש [מלאך] העומד על הפתח ההוא, כל אלו התפילות שבוקעות אווירים ורקיעים לבוא לפני המלך, אם הן תפילות שברבים - הוא פותח הפתח ומכניס התפילה ההיא, עד שנעשו כל תפילות העולם עטרה בראש צדיק חי עלמין. ואם היא תפילת יחיד - היא עולה עד שמגיעה לפתח ההיכל אשר הממונה עליה עומד בו, אם יפה היא התפילה להכניסה לפני המלך הקדוש מיד הוא פותח הפתח ומכניס אותה, ואם אינה יפה דוחה אותה לחוץ ויורדת ושטה בעולם ועומדת בתוך הרקיע התחתון.

הדבר ידוע גם כיום שכאשר קבוצת אנשים מקבלת משימה אין בודקים מי עשה יותר או פחות אלא רואים את הקבוצה כאחד, לעומת האדם היחידי המקבל משימה, שנוטים לבדוק במעשיו : כיצד פעל, האם הצליח או לאו. כך גם בתפילה במניין הקב"ה אינו בודק אחד אחד אם ראוי לקבל תפילתו אלא מקבל תפילתם מיד, לעומת תפילת היחיד שאותו הקב"ה בודק היטב, ולכן כדי שתפילתו בוודאות תתקבל, צריך האדם להתפלל בציבור.

שיטת הרב קוק: חינוך לחיי חברה

התפילה בציבור מלמדת את האדם להשתלב בחברה, לחשוב גם על מצוקות האחר ולא רק על צרותיו האישיים, היא הופכת את האדם הפרטי להיות אדם מוסרי יותר. וכך כותב הרב בעין איה (ברכות א, פח) :

איזהו עת רצון בשעה שהציבור מתפללים. ביארנו כבר, שיסוד התפילה, ועיקר הטעם שחקקה החכמה האלקית שתועיל להשלמת בקשת האדם וצרכיו, הוא מפני שהיא מועילה מאד להטבה המוסרית של האדם, לרומם נפשו ולישב דעתו, לחזק כוחותיו הרוחניים. ובכלל עיקר הדאגה המוסרית שיהיה האדם מונהג בה, לא היתה כלל גדולה כל כך בערכה אם היה האדם יחיד ומתבודד. כי היסוד המוסרי הוא מפני שהאדם משותף אל זולתו מבני האדם בהוה ובעתיד, בחיי

ביתו ומשפחתו, ובכלל החיים החברתיים שלו. על כן צריך שתכה המוסריות שורש גדול בלבבו, שלא יזיק את זולתו בנטותו לחפצי עצמו יותר מדאי. **על כן עיקר התפילה ותכליתה הוא רק מפני הקיבוץ הציבורי, כי להשלמת האדם בשלמות עצמו, להקנות לו מושכלות אמתיות, היתה זיה התורה בלעדי התפילה, אבל החיים המוסריים שהם נחוצים לחיי החברה, נפעלים על ידי התפילה.** נמצא שתפילת רבים היא התפילה העיקרית, שגם תפילת יחיד תתן פריה ותועלתה רק בהיותו אחר כך מתחבר עם הציבור. על כן עיקר העת רצון וקירוב התכלית של התפילה, וממילא יתרון פעולתה, הוא בשעה שהציבור מתפללים, שאין הקב"ה מואס בתפילתם של רבים. תפילת יחיד, אם לא תהיה מגמתו כי אם חפצו ותאות לבו, מאין פנות אל אחיו ועניי עמו הנתונים בצרה, אפשר שתמאס, כי היא רחוקה ממטרתה האמיתית. אבל תפילת רבים, שכל אחד חפץ בהטבת הציבור, הרי תועלת החיים המוסריים קרובה מאד, ואין הקב"ה מואס בתפילתו, כי ההכנות המוסריות הם הצעות לדעת ולהוקיר יקרת ערך הרבים, שבכללם ימצאו מקום כל חיי השלמות של האדם המעולה.

אדם החי בתוך הציבור לומד כיצד להתנהג מהחברה. לדוגמה, האדם לומד נימוסי אכילה בהסתכלות על הסביבה, על האחרים. אדם שחי בבדידות יאכל ללא נימוסים חברתיים (יאכל עם הידיים, בצורה לא נעימה). כך המתפלל עם הציבור קונה איכפתיות לסביבתו, הוא מתפלל על צרות חבריו, ונהיה אדם מוסרי יותר, ומשיג תכונות נפש, שהתפלל ביחידות הוא לא היה משיג.

החפץ חיים: מעלת התפילה בציבור גם בתועלות שמסביב

החפץ חיים² מביא באריכות דברים רבים היוצאים מהתפילה בציבור: שכר הליכה, לרוב לומד לאחר התפילה תורה, מהווה דוגמא אישית ומקבל שכר על כך, יחד עם התפילה הוא מקיים מצוות עשה רבות אחרות, מקבל שכר במצוות השכמת בהמ"ד שחרית וערבית, גורם לאריכות ימים, זוכה לאמירת דברים שבקדושה (קדיש, קדושה וברכו), שומע קריאת התורה (שני, חמישי ושבת), ומחנך את בניו לעבודת השם.

² חפץ חיים, שמירת הלשון חלק ב' חתימת הספר פרק א', התעוררות גדולה לתפילה בציבור.

שיטת המהר"ל: תפילה בציבור - יציאה מהגלות

המהר"ל (נצח ישראל י) מסביר את הגמרא בברכות הנ"ל:

כאשר יש קיבוץ עם אל השם יתברך כאשר הצבור מתפללים, דבר זה הוא יציאה מן פיזור ישראל, אשר הם פזורים בין האומות, והוא נחשב פדיון מבין האומות... ואף אם הם אלף ביחד [כלומר בשכונה, בעיר, במדינה] נקראו פזורים בין האומות. אמנם כאשר הם מתפללים עם הצבור, והם מתאספים ומתקבצים אל ה', זהו יציאה מן רשות האומות, והתעלות מתוכם אל ה', וזה נקרא שפודה ישראל מן האומות.

המהר"ל מסביר שכאשר צבור מתקבץ להתפלל לקב"ה, הוא מבטא את רצונו לצאת מבין האומות ולהתאחד, ולכן אפילו כשבעיר בחוץ לארץ יש אלף יהודים אך כל אחד מתפלל ביחידות, אפילו שמתפלל על כלל ישראל, אין כאן מעשה התקבצות וגילוי רצון לצאת מהגלות. לכן חכמים אומרים "פודה", בזכות התקבצות הציבור לתפילה אנו כביכול פודים את עצמנו מתוך האומות, ומראים לקב"ה את רצונו לגאולה השלימה ולקיבוץ הגלויות.

תועלת התפילה ביחיד בדרך ארעי

הרב בן ציון אבא שאול (אור לציון ב ז, כ) נשאל כך:

מי שהתפילה בציבור מפריעה לו להתפלל בכוונה, האם יכול להתפלל ביחידות כדי להתפלל בכוונה?

תשובה: **תפילה בכוונה וביחידות עדיפה מתפילה בציבור שלא בכוונה, אולם אין לנהוג כן אלא באקראי, ואין לאדם להרגיל את עצמו להתפלל ביחידות מטעם זה.**

הרב בן ציון אבא שאול הסתמך על תשובת הרדב"ז (ג, תעב):

למדת מכל הני שלא יתפלל אדם, לא במקום שטורד מחשבתו ולא בזמן שמבטל את כוונתו. ומעתה היחיד או הרבים שיש להם איבה או שנאה או כעס או מריבה עם הצבור אין תפלתם רצויה ואסור להם להתפלל שם שמחשבתו טרודה ולא יוכל לכוין בתפלתם וכל שכן אם מכעיסין אותו על פניו תמיד וכל שכן אם הכעס הוא עם מנהיגי הקהל. ואי לאו דמיסתפינא הוה אמינא דטב ליה להתפלל ביחיד, מלהתפלל בחברת בני אדם שאין דעתו נוחה מהם. עוד יש טעם אחר דאין ראוי לאדם שיתפלל אלא במקום שלבו חפץ. כי היכי דאמרינן אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ, וטעמו של דבר כי בהביט האדם אל מי שדעתו נוחה בו,

נפשו מתעוררת אל הכוונה השלימה ודעתו מתרחבת ולבו שמח ונחה עליו אז רוח ה' כענין שאמרו בנבואה.

הרב אבא שאול מוסיף שנראה שמה שחשש הרדב"ז לפסוק כן, הוא משום שאף על פי שתפילה בכוונה עדיפא, מכל מקום לא רצה שירגילו אנשים את עצמם להתפלל ביחידות, וימנעו מתפילה בציבור אף שלא במקום הצורך. **ולכן נראה שבדרך אקראי מותר להתפלל ביחידות, אם חושש שתתבטל כוונתו אם יתפלל בציבור, אך לא ירגיל עצמו בכך.**

לסיום אוסיף את דברי רבי מנחם הנדל בן שמריה, מחבר 'חכמת מנוח' על הש"ס, תלמיד הרמ"א והמהרש"ל. הגמרא בברכות (וי"ע"א) אומרת: "אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת". וכותב ה'חכמת מנוח':

בספר שערי אורה מקשה אם כן הווי כל התפלות שלא בבית הכנסת לבטלה! ומתוך, רצה לומר **אין תפלתו נשמעת עד שיתפלל אחר כך תפלה הגונה וראויה בבית הכנסת ובצבור ואז תשמע תפלתו הראשונה גם כן עמה. וכהאי גוונא הדין בכל התפלה שלא בצבור או שלא בכוונה.**

כלומר גם כשאדם מתפלל ביחידות או ללא כוונה, תפילתו אינה נאבדת ח"ו, וכשיתפלל בציבור יעלו כל תפילות היחיד שהתפלל, יחד עם תפילת הציבור.

סיכום

שאלנו מה היא מעלתה של תפילה בציבור, ומדוע חז"ל חייבונו להתפלל בציבור גם ללא כוונה על אף שביחיד יכול לכוון יותר? ראינו מספר שיטות.

תחילה, כאשר נמצאים יחד עשרה מעם ישראל, שכינה עמהם. ולכן המתפלל בציבור מתפלל עם השכינה, מה שאין כן כאשר מתפלל ביחידות (גמרא). בנוסף, התפילה בציבור גורמת לתפילה אחידה המועילה לכלל ישראל ולא מזיקה לשום אדם פרטי, וכן גורמת להשלים את החסר בתפילת היחיד בתוך הציבור על ידי חיבור תפילתם של כל המתפללים (כוזרי).

עוד, בתפילתו של יחיד הקב"ה מדקדק במעשיו של האדם הפרטי ובוחן האם ראויה להתקבל, לעומת התפילה בציבור המתקבלת ללא כל חשבון (זוהר). שיטה נוספת, התפילה מחנכת את האדם למוסר חברתי הדואג לכלל הציבורי ולא רק לעצמו. לכן, חיבור פיזי עם הציבור בתפילה מחזק באדם יותר את היחס אל הכלל הציבורי (הרב קוק).

יתר על כן, התפילה בציבור מוסיפה לאדם מצוות רבות אחרות שאינן נעשות ביחידות בביתו (חפץ חיים).

שיטה אחרונה, התפילה בציבור מעידה על רצוננו להתקבץ חזרה יחד מפיזורינו בגלות אל גאולה שלמה ומאוחדת (מהר"ל).

לכן, על אף הכוונה בתפילת היחיד, ישנה עדיפות רבה על פי חז"ל להתפלל בציבור גם אם כוונתו תהיה פחותה מאשר ביחידות, משום שתפילה בציבור מעולה יותר מהסיבות שצינו. למרות זאת, אומר הרב בן ציון אבא שאול על פי הרדב"ז שניתן להתפלל ביחידות כאשר ישנה כוונה גדולה יותר, אך לא יעשה זאת בדרך קבע שמא יהפוך להרגל.